

SKOLPORTENS NUMRERADE ARTIKELSERIE
FÖR UNDERVISNING, LÄRANDE OCH LEDARSKAP

PEDAGOGISK SAMSYN FÖR ELEVERS LÄRANDE I ANPASSAD SKOLA

FÖRFATTARE:
Veronica Söderlund

SKOLPORTEN

LEDA & LÄRA

13/2025

SAMMANFATTNING

TIDIGARE FORSKNING HAR visat att pedagogisk samsyn mellan skolans olika professioner har positiv effekt på elevers kunskapsutveckling. Därför är syftet med denna utvecklingsartikel att studera lärares, lärarassistenter och elevassistenter resonemang och uppfattningar kring pedagogisk samsyn för elevers lärande i anpassad skola. Studien genomfördes genom två fokusgruppsintervjuer, en grupp bestående av lärare/lärarassistenter och en grupp bestående av elevassistenter. Utvecklingsartikelns resultat visar att lärare, lärarassistenter och elevassistenter anser att pedagogisk samsyn är viktig och betydelsefull för elevers utveckling och lärande. Gemensamma begrepp, tillgång till mallar/strukturer med tydligt syfte, samt avsatt tid/forum för samtal mellan professioner lyfts som värdefulla utgångspunkter och hjälp för att pedagogisk samsyn ska utvecklas. Med dessa resurser följs och fördjupas kunskapen om elevers lärande.

Veronica Söderlund arbetar nu som biträdande rektor på en anpassad grundskola i Sundbyberg. E-post: veronica.soderlund@sundbyberg.se.

Denna artikel har den 3 juni 2025 accepterats för publicering i Skolportens numrerade artikelserie för utvecklingsarbete i skolan. Artikeln har granskats av en forskare som ingår i Skolportens granskargrupp.

Fri kopieringsrätt i ickekommersiellt syfte för kompetensutveckling eller undervisning i skolan och förskolan under förutsättning att författarens namn och artikelns titel anges, samt källa: Skolportens artikelserie. I övrigt gäller copyright för författaren och Skolporten AB gemensamt.

Denna artikel är publicerad i Skolportens artikelserie Leda & Lära:
www.skolporten.se/forskning/utveckling/

Aktuella Författaranvisningar & Skrivregler:
www.skolporten.se/forskning/skolutveckling/skolportens-utvecklingsartiklar/

Vill du också skriva en utvecklingsartikel? Mejla till redaktionen@skolporten.se

INNEHÅLL

INLEDNING	7
Samsyn som vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet	
– vikten av att arbeta med varandra och inte bredvid varandra	7
Elevers lärande i anpassad skola	9
Vår skola provar – organisatoriska handlingar	10
SYFTE, FRÅGESTÄLLNINGAR OCH METOD	13
Syfte och frågeställningar	13
Metod	13
RESULTAT	15
Hur resonerar lärare, lärarassistenter och elevassistenter	
om den pedagogiska samsynens betydelse för elevers lärande?	15
Hur resonerar lärare, lärarassistenter och elevassistenter kring resurser för pedagogisk samsyn?	16
Sammanfattning	19
DISKUSSION	21
Resonemang om den pedagogiska samsynens betydelse för elevers lärande	21
Resonemang kring resurser för pedagogisk samsyn	22
Personliga reflektioner	24
SLUTSATSER	25
REFERENSLISTA	27
APPENDIX	29
Bilaga 1: Kartläggning Arbetslagsmöte HT 2024	29
Bilaga 2: Samtalsmall – pedagogisk samsyn	30
Bilaga 3: Intervjuer i fokusgrupper	32

INLEDNING

JAG HAR ARBETAT som biträdande rektor vid en anpassad gymnasieskola i Stockholmsområdet. Skolan har ca 75 elever, alla inskrivna på den anpassade gymnasieskolans individuella program. Alla elever läser ämnesområden, det går fyra till åtta elever i varje klass. På skolan arbetar cirka 45 elevassistenter, 20 lärare och två lärarassistenter.

Vår anpassade gymnasieskola har deltagit i Ifous program "Kunskapsuppdraget i anpassad skola" under

åren 2022–2025. Det är inom ramen för detta program som möjligheten att skriva denna utvecklingsartikel tillkommit. Vi förde gruppdiskussioner i lärarkollegiet och i utvecklingsgruppen kring vad vi upplever vara skolans främsta utvecklingsområde. Utifrån kartläggningar och diskussioner formulerade vi det vi ville utveckla på skolan. Detta utmynnade i frågeställningen "Hur kan pedagogisk samsyn utvecklas och utformas för att öka elevers lärande?"

SAMSYN SOM VETENSKAPLIG GRUND OCH BEPRÖVAD ERFARENHET – VIKTEN AV ATT ARBETA MED VARANDRA OCH INTE BREDVID VARANDRA

Alla som arbetar i skolan ska ge stöd och stimulans till alla elever så att de utvecklas så långt som möjligt, uppmärksamma och stödja elever som är i behov av extra anpassningar eller särskilt stöd, och samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande. (Skolverket, 2002, s. 6)

Hjälte och Ineland (2020) har analyserat hur tre olika professioner: lärare, assistenter och specialpedagoger inom anpassad gymnasieskola i Sverige, förstår och definierar sitt arbete med elever med intellektuell funktionsnedsättning. Studien fann tre framträdande perspektiv i de olika professionernas möte med eleverna: individuella, relationella och kontextuella perspektiv. De individuella perspektiven hänvisar till att personal behöver känna eleven väl, elevens styrkor och utmaningar, samt att förstå varför eleven agerar som den gör. De relationella perspektiven behandlar interaktionen mellan personal och elever; hur personal justerar och anpassar sitt bemötande av eleven,

med kommunikation, förståelse och krav för att eleverna ska kunna utveckla kunskaper och självkänsla. De kontextuella perspektiven rör sig kring ideologi, teoretisk och yrkesmässig kunskap; kunskaper om diagnoser och hur de kan yttra sig, hur lärmiljön och anpassningar av denna påverkar elever, samt vikten av respektfullt bemötande och allas lika värde.

Dessa fynd beskriver komplexiteten i arbetet med att möta elever med intellektuell funktionsnedsättning, det finns många perspektiv att ta hänsyn till. I studien noteras stor skillnad mellan vilka perspektiv de olika yrkeskategorierna lägger vikt vid. För att exemplifiera var det i princip endast assistenter och lärare som betonade vikten av de individuella perspektiven, samtidigt var det nästan enbart specialpedagoger som betonade kontextuella perspektiv. Detta förhållande får etiska konsekvenser, då elever i anpassad gymnasieskola möter många olika professioner med skilda yrkesmässiga åsikter om skolgång och förutsättningar för kunskapsutveckling. Det är av

avgörande betydelse att de olika professionerna har en gemensam förståelse för vad som är framgångsrika lärmiljöer och kvalitet i kontakt med elever med intellektuella funktionsnedsättningar. Detta för att förhindra att olika perspektiv påverkar elevernas utveckling negativt (Hjelte & Ineland, 2020).

Mowrey & Farran (2021) har undersökt olika professioners handlingar; likheter och skillnader i yrkesroller och hur detta påverkade hur de fungerade som team. "Lead teachers" och assistenter i förskoleklass studerades. Studien berörde inte specifikt barn med intellektuell funktionsnedsättning. En observation från studien är att assistenter till stor del är involverade i undervisning. Då läraren inte alltid är närvarande i alla undervisningssituationer, behöver assistenter vara behjälpliga i undervisningen. En annan observation är att lärare och assistenter inte arbetar med att komplettera varandra i arbetet, till exempel att lärare har fokus på undervisning och assistenter på att hantera situationer som uppkommer kring elevgrupper. Lärare och assistenter har inte kompletterande roller, utan assistenter "speglar" lärares handlingar och beteenden och intog liknande roller i klassrummet. Om lärare fokuserade mer på att utveckla elevers lärande, gjorde assistenten också det. Om lärare fokuserade på att hantera beteenden, gjorde assistenten det också (Mowrey & Farran, 2021).

Boundy, Hargreaves, Baxter, Holton och Borgoyne (2023) har fokuserat på undervisning för elever med intellektuell funktionsnedsättning, men inte nödvändigtvis i den anpassade skolans miljö. De fann att lärare ansåg att de var ansvariga för alla aktiviteter, såsom anpassning av lektioner, bedömning och målsättning. Några lärare såg sig själva som ansvariga för undervisningen, medan andra lärare ansåg att det var elevassistenternas ansvar. De flesta lärare ansåg att det var elevassistentens ansvar att motivera elever. Elevassistenterna ansåg sig också vara ansvariga för undervisning och anpassning av lektioner. Men deras syn på ansvar för att sätta mål och bedöma elevers progression varierade. Forskarnas slutsats är att lärare och elevassisterer såg olika på huvudansvaret över de uppgifter som ingick i enkätundersökningen och det tyder på oklarheter i roller och ansvar (Boundy m.fl. 2023).

I en rapport från en utbildning i Malmö Stad (Björkman, dos Santos, Ellborn m.fl. s. 33–41, 2016), med praktisknära utveckling av en grundsärskolas arbete med bedömning för lärande, utvecklade skolan samsyn mellan lärare och barnskötare vid forma-

tiv bedömning av elever som läser ämnesområden i den anpassade grundskolan. Författarna beskriver att omvårdnad och omsorg om elever är nödvändig och måste finnas, men att den inte får ta överhand från skolans kunskapsuppdrag. De behövde flytta fokus från omvårdnad mot elevers lärande. All personal har viktig information om elevernas lärande. Barnskötare följer eleven under skoldagarna och fritidstiden. Elever responderar ofta på en aktivitet med en fördröjning; reaktioner från en viss lektion tidigare under dagen kan visa sig senare. Barnskötare har möjlighet till fler observationer kring elevers lärande under dagarna och det visade sig vara svårt för lärarna att ta del av alla observationer. All personal behövde göras delaktig och informationen kring elevers lärandeprocesser behövde samlas. Därför skapades loggböcker för varje elev, där barnskötarna skulle skriva ned sina observationer av elevernas lärandeprocesser, för att lärarna sedan skulle kunna ta del av dem. Författarna såg att denna process gav stora vinster för verksamheten; all personal blev mer medvetna om kursplanernas innehåll. Personalen har blivit mer "skolinriktad" är en av rapportens slutsatser. Diskussioner kring kursplaner, lärandeprocesser och bedömning förs numera på en annan nivå än tidigare, i hela personalgruppen. Pedagogiken får ta större plats. Även fritidshemmet ses som en miljö för lärande och utveckling och observationer som görs under eftermiddagsverksamheten antecknas också. Alla upplever sig stärkta i sina yrkesroller (Björkman, dos Santos, Ellborn m.fl. s. 33–41, 2016).

I Skolverkets lärportal finns lärmodulen "Utveckla arbetet i anpassade skolformer". I modulen finns en särskild del, "Relationer, samarbete och samverkan i undervisning för elever med IF". Delen innehåller bland annat en film, där rektor, lärare och elevassisterer från Norretullskolan i Kristianstad beskriver hur deras samarbete kring eleverna är organiserat. Genom ett lokalt utarbetat dokument har de skapat ett gemensamt förhållningssätt kring elevernas kunskapsutveckling och vilka roller de olika professionerna har. I filmen reflekterar de olika professionerna kring hur det gemensamma språkbruket utvecklar verksamheten (Skolverket, Lärportalen, 2024).

Det finns annan forskning som visar att samarbete mellan lärare och elevassisterer är viktigt för skapandet av utvecklande lärmiljöer för elever. I en amerikansk studie gjord i början 2000-talet studerades hur samarbetet mellan lärare och elevassisterer vid olika skolor kan utvecklas med hjälp av ett handlednings-

material, för att involvera båda yrkeskategorierna i planeringen av undervisningen (Giangreco, Edelman & Broer, 2003). Utfallet av studien resulterade i flera positiva effekter. En positiv effekt var relaterad till att handledningsmaterialet gjorde det möjligt att strukturera och prioritera, reflektera och ompröva planering. En annan effekt var att skolor använde fler och mer varierande arbetsformer, till exempel olika slags arbetssätt kring elever, initiativ till möten, arbetsbeskrivningar och observationer. Arbetet hade en positiv inverkan på personalen, till exempel fick elevassistenterna insikt i hur viktigt deras arbete var för elevernas utveckling, de fick ökade kunskaper om yrket, eleverna och undervisningen. Kombinerat ledde effekterna till fler gemensamma diskussioner och samarbeten kring elevers kunskapsutveckling, både mellan personal och skola – hem, samt mer effektiv planering av undervisningen. Detta gjorde att elevers kunskapsutveckling förbättrades, fler elever kunde inkluderas i klassrumsmiljön, positiva förändringar i elevers beteenden och kamratrelationer noterades också (Giangreco, Edelman & Broer, 2003).

I en svensk studie framhävs att samarbete mellan lärare och elevassistenter behövs, för att kunna följa elevers lärande. Det är lärare som har huvudansvar för planering, genomförande och bedömning av undervisning, men det är viktigt att alla inkluderas i processen, för ett gott samarbetsklimat och för att elevers

kunskapsutveckling ska kunna följas med kvalitet genom hela dagen. Villkoren för samarbete är dock ofta begränsade av att den tid som fanns till förfogande (Östlund, Barow, Dahlberg & Johansson, 2021).

När människor arbetar tillsammans för att hitta lösningar till olika arbetsuppgifter utvecklas ett gemensamt sätt att tala och tänka kring arbetet. En praxisgemenskap och ett yrkesspråk kan skapas ur detta. I detta fall står inte praxis för praktisk kunskap utan för speciell kunskap som skapas, utvecklas och delas i en gemenskap (Alexandersson, 2007 s. 32). Med hjälp av ett gemensamt yrkesspråk är det möjligt att tydligt och begripligt beskriva förutsättningar på en arbetsplats och diskutera hur arbetet ska struktureras på bästa sätt (Granström 2007, s 37). Enligt Colnerud och Granström (2002, s 34–44) måste ett yrkesspråk ses som något mer än kännedom och förtrogenhet med olika facktermer. De beskriver ett yrkesspråk som ett verktyg som gör det möjligt för yrkesutövare att göra sig en sorts kartbild av verkligheten. Med hjälp av språket blir det möjligt att representera sin egen vardag, i praktiken och genom mentala modeller. Det går att anta att yrken som förutsätter samarbete med kollegor (till exempel sjuksköterskor) har ett mer utvecklat yrkesspråk än ett yrke där människor arbetar mer ensamma (till exempel lastbilschaufför) (Colnerud och Granström, s. 34–44, 2002).

ELEVERS LÄRANDE I ANPASSAD SKOLA

TILLBAKA TILL MALMÖ och den anpassade grundskolans arbete med samsyn vid formativ bedömning. Skolans pedagoger hade svårt att "hitta" sina elever i Läroplanen för grundsärskolan – inriktning ämnesområden. Personal hade svårigheter att relatera sin elevgrupp till centrala innehåll och kriterier för bedömning, de såg inte att texterna var förankrade i elevernas behov eller vardag. Efter samtal med processledarna fokuserades det då mer tydligt på de förmågor som undervisningen i de olika ämnesområdena ska utveckla. De lyfte fram de mest grundläggande och basala förmågorna som skulle utvecklas inom varje ämnesområde. Dessa diskussioner var helt nödvändiga för att skolans utvecklingsarbete skulle kunna gå vidare (Björkman, dos Santos, Ellborn m.fl. s. 34–35).

Elever inskrivna på det individuella programmet i den anpassade gymnasieskolans läser ämnesområden. Dessa elever behöver en utbildning som är anpassad efter de egna förutsättningarna. Ämnesområdesplanerna innehåller syftestexter för varje ämnesområde, centralt innehåll, samt kravnivåer för grundläggande respektive fördjupade kunskaper. Elever med funktionsnedsättningar möter hinder för delaktighet i skolan och behovet av att förbättra möjligheterna till delaktighet är stort. Elevernas möjligheter till delaktighet förklaras ofta utifrån individens förutsättningar, i stället för att skolmiljön anpassas till förutsättningar för lärande, samspel och delaktighet. Det är viktigt att lärare möjliggör för elever med intellektuell funktionsnedsättning att förstå sin egen kunskapsutveck-

ling och utbildningens innehåll. Denna elevgrupp har svårt med abstrakta begrepp och det är angeläget att bryta ned, konkretisera och visualisera utbildningens innehåll och vilka förmågor som ska utvecklas. Nilsson Nordfors (2019) skriver om att med hjälp av fem grundförmågor, tolkas läroplanen så att undervisningen för denna elevgrupp, blir begriplig, hanterbar och

meningsfull. De fem grundförmågorna är kommunikation, reflektion, kreativitet, samarbete och ansvar. Alla ämnesområdesplaner är uppbyggda kring dessa grundförmågor. Att utgå från förmågorna konkretiserar och hjälper elever med intellektuell funktionsnedsättning att förstå undervisningen (Nilsson Nordfors, 2019).

VÅR SKOLA PROVAR – ORGANISATORISKA HANDLINGAR

ANSVAR SOMRÅDEN – VENN-DIAGRAM

Skolans utvecklingsgrupp tog del av Skolverkets modul ”Utveckla arbetet i anpassade skolformer”, Del 2. ”Relationer, samarbete och samverkan i undervisning för elever med IF”. Vi fick ta del av hur en annan skola arbetat med samsyn och hur man kan utveckla gemensamarbetet, samt kartlägga ett nuläge med hjälp av ett VENN-diagram. Då denna del i modulen korrelerar väl med skolans frågeställning beslutade vi att med hjälp av diagrammet göra en gemensam kartläggning i arbetslagen. Under höstterminen 2023 gjorde vi en första kartläggning. Det som bl. a framkom i kartläggningen och i samtalen i kollegiet efteråt var att lärare och elevassistenter såg många arbetsuppgifter som gemensamma, men att det vid vissa tillfällen är otydligt vem som ansvarar för vad, att elevassistenter ville veta mer om elevernas utvecklingsmål och de centrala innehåll och bedömningskriterier eleverna arbetar med. Under höstterminen 2024 fortsatte arbetet i arbetslagen med det övergripande VENN-diagrammet. Deltagarna diskuterade frågor kopplade till VENN-diagrammet (bilaga 1).

GEMENSAMMA BEGREPP – FÖRMÅGECIRKELN

Alla skolans elever är inskrivna på individuella programmet, då behöver undervisningen brytas ner och utformas för att bli begriplig, hanterbar och meningsfull. Detta för att skapa sammanhangsmarkeringar, motivation och glädje hos elever.

Elevassistenter har inte djupare kunskaper om ämnesområdesplaner, centrala innehåll och kriterier för bedömning. Därför skraddarsydde arbetsgivaren en utbildningsinsats för samtliga av skolans elevassistenter under läsåret 2023/2024, med tydlig koppling

till skolans uppdrag och fungerande arbetssätt för att främja lärande och utveckling för elevgruppen. Denna utbildning ligger utanför ramen för denna utvecklingsartikel, men kan vara värd att nämna.

Vi behövde finna ett gemensamt språkbruk som både lärare och elevassistenter kunde sluta upp kring och som blir utvecklande, begripligt och hanterbart för alla, samt går att tillämpa i samtliga ämnesområden. Vi kom i samtal, i utvecklingsgruppen och lärarkollegiet, fram till att vi ville använda oss av en bok alla lärare läst och fört samtal kring föregående läsår. Boken heter ”Lära för livet – motiverande undervisning i särskolan” (Nilsson Nordfors, 2019). Med hjälp av fem grundförmågor tolkas läroplanen så att det gagnar eleverna, så att undervisningen blir begriplig, hanterbar och meningsfull. Vid terminsstart vårterminen 2024 hölls informationsmöten om förmågorna för samtliga lärare och elevassistenter för att öka upplevelsen av att delta i programmet gemensamt. Vid terminsstart höstterminen 2024 höll författaren till boken en föreläsning för samtliga lärare och elevassistenter på skolan, för att personal ytterligare skulle kunna utveckla en plattform för de gemensamma begreppen. Kollegiet beslutade gemensamt att starta aktiviteterna kring förmågan kommunikation.

MALL FÖR PEDAGOGISKA SAMTAL

Skolan valde att arbeta med fokuselever. Varje klass hade en fokuselev att föra samtalen kring. Vi enades även om att viga klasslagstid, ca varannan vecka, till dessa samtal.

För att få till diskussioner med tydliga ramar, tydligt innehåll och tydligt fokus på pedagogik, bedömning och lärande skapade vi en samtalsmall (bilaga 2)

att utgå ifrån när vi förde samtal om elevers utveckling. I utformningen av mallen tog vi hjälp av forskare knuten till Ifous KASK. De pedagogiska samtalen med hjälp av samtalsmallarna startade vid vårterminsstart 2024.

OMDÖMESKONFERENSER – SAMTAL KRING ELEVERS UTVECKLINGSMÅL

Under tidigare läsår har det funnits en önskan från många lärare på skolan att ha möjlighet att ”prata ihop sig” kring eleverna, särskilt i samband med ut-

vecklingssamtalen. Därför hade vi under en pedagogisk konferens under vårterminen 2024 en ”omdömeskonferens”, där lärarna i respektive arbetslag samtalade om arbetslagets elever, ämnesområde för ämnesområde, och gemensamt formulerade generella utvecklingsmål för varje elev. Under höstterminen 2024 höll vi återigen omdömeskonferenser, denna gång involverades även elevassistenterna i samtalen.

SYFTE, FRÅGESTÄLLNINGAR OCH METOD

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

SYFTET MED STUDIEN som redovisas i denna artikel är att öka kunskapen om lärares, lärarassistenter och elevassistenter resonemang och uppfattningar kring pedagogisk samsyn för elevers lärande i anpassad skola. Specifikt vill jag, med studien, besvara följande frågeställningar:

- ★ Hur resonerar lärare, lärarassistenter och elevassistenter om den pedagogiska samsynens betydelse för elevers lärande?
- ★ Hur resonerar lärare, lärarassistenter och elevassistenter kring resurser för pedagogisk samsyn?

- ★ På vilket sätt kan pedagogisk samsyn främjas genom organisatoriska handlingar?

De två förstnämnda frågeställningarna är rubricerade i resultat- och diskussionsdelen. De intervjuer resultatdelen bygger på är samtal kring de organisatoriska handlingar vi genomfört under Ifous-programmets gång.

METOD

KVALITATIV FORSKNING ANVÄNDER vetenskapliga metoder för att samla in och tolka icke-numeriska data, såsom observationer och intervjuer. Ett fokus för kvalitativ forskning är förståelse för kontext – information om den sociala verklighet som studeras. För att förstå hur medlemmar i en social grupp beter sig behövs kunskap om det specifika sociala sammanhanget. Kritik av kvalitativ forskning är att den är subjektiv – att resultatet bygger på att etablera nära relation med undersökningspersoner och att forskarens

uppfattningar om vad som är betydelsefullt kan styra (Bryman,” 2018, s. 454–494). Denna utvecklingsartikel kommer att utforska hur lärares, lärarassistenter och elevassistenter resonemang och uppfattningar kring pedagogisk samsyn och hur det påverkar elevers lärande på en anpassad gymnasieskola, därför valdes en kvalitativ ansats.

Fokusgruppsintervjuer används i pedagogisk forskning och lämpar sig väl som en utvärderingsmetod för att tolka och fördjupa resultat. Diskussions-

ledare för fokusgruppsintervjuer kallas ofta moderatorer, då det inte enbart handlar om att ställa frågor till gruppens deltagare, utan se till att gruppen håller fokus på ämnet. Moderatoren ska inte agera deltagare och styra resultaten av gruppdiskussionen, den finns för att se till att inga frågor missas. Deltagarnas eventuella tidigare bekantskap med moderatoren kan inverka på gruppdiskussionerna (Tursunovic, 2002). Fokusgruppsintervjuerna leddes av en medlem ur skolans utvecklingsgrupp, som fungerade som moderator för gruppens diskussioner. Även artikelförfattaren fanns med i rummet, enbart för att föra anteckningar och stötta upp med ljudupptagning och praktiska förhållanden. Det finns en medvetenhet kring att artikelförfattaren i egenskap av skolledare kan ha haft en viss inverkan på gruppdiskussionerna.

Denna utvecklingsartikel kommer utifrån observationer och bedömningar att utforska lärares, lärarassistenters och elevassistenters resonemang och uppfattningar kring pedagogisk samsyn. Informanter är av denna anledning lärare, lärarassistenter och elevassistenter vid skolan.

All medverkande personal har informerats om syftet med studien och givit sitt medgivande till att medverka i studien. Deltagarna fick mejl där information om och syfte med intervjuerna återfanns, samt exempel på frågor som skulle komma under intervjun. Intervjufrågorna finns som bilaga 3. Deltagarna fick även information om att deltagande var frivilligt och ombads tacka ja eller nej till medverkan i intervjun. Medverkande personal är anonymiserade i studien, deras namn har bytts mot "lärare x", "elevassistent y" etcetera.

Två intervjuer genomfördes, fördelade på två fokusgrupper, en bestående av fyra lärare/lärarassistenter och en bestående av tre elevassistenter. Representanter från skolans alla arbetslag återfinns i fokusgrup-

perna. Intervjuerna genomfördes fysiskt i fokusgrupperna. För att det skulle bli möjligt att jämföra svaren och finna eventuella likheter och skillnader i svar mellan de två fokusgrupperna, fick båda grupperna samma frågor. Utformningen av frågorna gav utrymme att uttrycka sig mer fritt och därigenom kunde resonemang och uppfattningar kring ämnet fångas upp, då detta var syftet med studien. Under intervjuerna i fokusgrupperna låg fokus på samtalen kring de aktiviteter vi genomfört i verksamheten under vårt deltagande i programmet.

För att möjliggöra transkribering spelades intervjuerna in med ljudupptagning. Detta för att materialet skulle bli mer tillgängligt för analys (Denscombe, 2014, s. 274). Denscombe beskriver dataanalys där materialet studeras detaljerat och utifrån det som framkommer skapas relevanta teman eller nyckelbegrepp (Denscombe, 2014, s. 281–283). Undersökningar bör ta avstamp i befintlig litteratur som behandlar ämnet och det bör framgå hur litteraturen hänger ihop med aktuell undersökning (Denscombe, 2014, s. 314). Det insamlade materialet transkriberades av medlemmar ur skolans utvecklingsgrupp efter genomförda intervjuer. Transkriberingsmaterialet från de två intervjuerna studerades av skolans utvecklingsgrupp och artikelförfattaren. Utvecklingsgruppen diskuterade materialet för att få en översikt av innehållet. Artikelförfattaren gjorde sedan en mer detaljerad analys av materialet för att identifiera om eventuella teman eller nyckelbegrepp framkommit och hur dessa relaterar till teman, utmaningar och slutsatser från tidigare forskning.

RESULTAT

HUR RESONERAR LÄRARE, LÄRARASSISTENTER OCH ELEVASSISTENTER OM DEN PEDAGOGISKA SAMSYNENS BETYDELSE FÖR ELEVERS LÄRANDE?

ALLA LÄRARE OCH elevassistenten beskriver under intervjuerna, med många konkreta exempel, att de är av uppfattningen att aktiviteterna har främjat elevers lärande gällande just kommunikation. Det beskrivs hur alla elever har gagnats av de gemensamma aktiviteterna kring kommunikation, inte bara fokuseleverna. Det tydliga temat har underlättat för elever att förstå vilken förmåga de just nu övar på. Det beskrivs att en del elever blivit varse och kan benämna att de tränar olika beståndsdelar av kommunikation, till exempel läsa, skriva och lyssna. Genom att förtydliga arbets-sätten beskriver informanterna att elever blivit mer motiverade och delaktiga i undervisningen och kan koncentrera sig längre stunder.

Eleverna har blivit jätteduktiga i vår klass... Man frågar vad har vi övat nu? Då kan de säga att läsa, skriva, lyssna. Förra året var det fem minuters samlingar. Det gick inte att hålla dem mer men nu kan de sitta hur länge som helst... (lärare x)

Vi har byggt vår morgonstruktur på ett annat sätt där eleverna är mer delaktiga och kommer till tals. De får styra över samlingen. Det gjorde dem mer aktiva. (lärare y)

Jag tänker på framför allt hjälpen av att använda bilstödet för våra elever. Hur de har kunnat förtydliga själva vad det är de vill eller inte vill. Om man då förstår att om jag pekar där så är det där som kommer hända. Det är jätteviktigt och det tycker jag var jättefint att se. (lärare w)

Lärare och elevassistenten beskriver att elever givits fler förutsättningar, möjligheter och alternativ att uttrycka sig mer. Det finns tydliga gemensamma ämnen att kommunicera kring och alternativ kommunikation finns

tillhands. Då uppstår möjligheter för elever att välja, variera sig och prova sig fram. Under lektioner har elevers frustration minskat och tiden används till att fokusera på lektionsuppgifter, vara kreativa och sammantaget få en bättre skoldag. Elever har också blivit tryggare med fler personal och fler elever än tidigare. Under arbetets gång har elever utvecklat förmåga till kommunikation. Elevassistenterna beskriver att flera elever som inte kommunicerat så mycket tidigare nu kommunicerar mycket mer och att elever utan talat språk nu börjat tala. I och med detta ser också elevassistenten andra förmågor hos elever som de tidigare inte känt till.

Jag tänker bara på en sådan sak som att kunna välja. Jag har ju övat ganska mycket med dem på det och när vi började fattade de ingenting. Nu är de snabba. (lärare x)

De som använder sig av tecken som stöd från början vågar säga mer och använda tecken som stöd och även tal. De vågar säga mer och det har gjort att man ser andra förmågor som man inte kände till sedan tidigare. (elevassistent x)

Det krävdes att man fick lägga mer tid på just kommunikation. Det som kändes bra i slutet av terminen var att de eleverna som inte pratar så mycket, började prata mycket mer... Då blev vi så glada för att det kändes okej, det här funkar ju. De elever som vi började använda mycket mera tecken med, då börjar de också teckna tillbaka och/eller pratar verbalt. Det kändes ju att det här går framåt, vi når dem. (elevassistent x)

Även elever som inte behöver teckna, börjar teckna till sina klasskamrater. Då blir det ju också en fin kommunikation mellan dem, att de har det som alternativ för att nå fram till någon. (elevassistent y)

HUR RESONERAR LÄRARE, LÄRARASSISTENTER OCH ELEVASSISTENTER KRING RESURSER FÖR PEDAGOGISK SAMSYN?

UTIFRÅN FOKUSGRUPPSINTERVJUerna FRAMKOMMER

det att lärare och elevassistenter lägger fokus och vikt vid olika resurser för pedagogisk samsyn. Elevassistentgruppen lyfter begreppet kommunikation och återkommer till begreppet genom hela intervjun. Arbetet med begreppen har varit väsentligt och betydelsefullt i deras arbete med att följa elevers lärande, under hela dagen; inte enbart under lektionstid, utan på raster, korttidstillsynen och annan lektionsfri tid. Lärargruppen lyfter även de gemensamma begrepp som viktiga. De pratar dock mer om betydelsen av organisation, till exempel hur olika mallar kan ge andra perspektiv på elevers lärande och hur mallar kan hjälpa till att forma samtal mellan lärare och elevassistenter. Dessa samtal är en hjälp i att följa elevers lärande. Lärargruppen har fler funderingar kring annan organisering, till exempel hur tiden används och hur lärares och elevassistenters tjänster är fördelade.

GEMENSAMMA BEGREPP

Informanterna lyfter att det är i samtalen kring elevers kunskapsutveckling inom kommunikation som den gemensamma begreppsvärlden skapas. Denna utvecklas allt eftersom samtalen fortskrider:

Nu ska vi prova det här, vad är det vi ska titta efter? Vi vet ungefär vad vi vill fast vi vet inte hur utfallet ska bli. Men att alla är med på uppmärksamma just det här... För att vi ska komma dit behöver vi göra justeringar längs med vägen... Själva samtalet har ju blivit en samsyn tycker jag. (lärarassistent z)

Ett par av lärarna beskriver att samtalen har stärkt gruppen av lärare och elevassistenter, att den gemensamma begreppsvärlden byggs på och att gruppen ”gör” en gemensam begreppsvärld.

Samtliga elevassistenter lyfter begreppet kommunikation och återkommer till begreppet genom hela intervjun. De beskriver med konkreta exempel hur de reflekterar kring begreppet, hur de ständigt påminns om det i samtal och hur det avspeglas i arbetet med eleverna.

De där samtalen, det är ju också så att man påminner varandra och sig själv och håller det lite upp-

daterat. Det känns lite som att man kan gå runt under dagen och tänka lite på det hur man kan göra. (elevassistent y)

FORMER FÖR GEMENSAMMA SAMTAL OCH FRAMÅTSYFTANDE DIALOGER MELLAN OLIKA PROFESSIONER DÄR VI GEMENSAMT FÖLJER ELEVERS LÄRANDE

Lärargruppen beskriver i enighet vad som varit till hjälp att forma samtalen mellan lärare och elevassistenter. Samtal med tydliga gemensamma mål och en struktur har varit till nytta, för att ha något specifikt att starta samtalen om. Flera informanter i lärargruppen beskriver hur samtalsmallen varit hjälpsam. Även uppföljningen av samtalen beskrivs i båda intervjugrupperna som viktig.

Det är bra att ha något specifikt att starta runt... Just att man har en struktur att gå efter... Och en faktor är väl att man försöker göra det man bestämmer och utvärdera det ofta... Annars rinner det bara i väg för att man inte hinner. Så jag tycker att mallen faktiskt har varit en hjälp i det. (lärare x)

De flesta informanterna i båda grupperna beskriver att avsatt tid/forum för samtal är nödvändigt, det finns många andra uppgifter att fokusera på och då är det lätt att gemensamma samtal kring elevers kunskapsutveckling inte hinns med. Tid till samtal är också viktig för att kunna öka förståelsen över tid för att elevassistenter ska kunna få en förståelse för sitt uppdrag, samt för att kunna fördjupa samtalen.

Vi kan lyssna in varandra i gruppen när vi pratar. Det känner jag att det utvecklades; vad är det vi ska titta efter? Kan du kolla det här? Eller har du sett att eleverna har gjort någonting där? Det har varit ett bättre samtal med assistenterna. Att de har kunnat bidra, det har blivit bra samtal. Det här såg jag på rasten... jag hade ju inte sett det där... Specifikt tiden och regelbundna samtal med samtalsmallen var till hjälp tyckte jag. (lärarassistent z)

Lärargruppen lyfter utmaningar i arbetet med att finna former för gemensamma samtal. Den framåtsyftande

dialogen störs av att personal som skulle delta i samtal inte är tillgängliga. När elevassistenter byter klass eller är frånvarande och att lärare undervisar i flera klasser under skoldagarna beskrivs som utmaningar. Lärare beskriver att samsynen försvinner i dessa fall och att det blir till nackdel för elevers kunskapsutveckling. Att det i dessa fall blir det som att läraren bestämmer vad eleven behöver utveckla och hur det ska göras och att elevassistenter får ”haka på tåget”. Den djupare kunskapen om elevens lärande tappas bort.

Men jag vet inte vilken assistent som är med, så ja det är faktiskt svårt med samsyn där... Så kommer det någon och så vet inte den att den här eleven klarar det här själv bara den får lite mer tid. Det är ju svårt att veta om man inte brukar vara med. (lärare x)

Både lärare och elevassistenter beskriver under intervjuerna hur den gemensamma framåtsyftande dialogen kring elevers kunskapsutveckling har förbättrats genom de aktiviteter som genomförts på skolan. Aktiviteterna har skapat delaktighet och en uppfattning av att man delar med sig av ansvar och arbetar mot gemensamma mål. Samtalsklimatet är mer öppet, vilket genererat kreativitet i personalgruppen och att fler lärare och elevassistenter vågar uttrycka att de borde prova nya metoder.

Det skapar också delaktighet, att alla blir kreativa när man har någonting som man jobbar mot tillsammans upplever jag.... När man får till det öppna klimatet att folk vågar säga att jag tycker så här, kan vi testa det här? Och så testar man. (lärare x)

Någon ur lärargruppen lyfter VENN-diagrammet, att det synliggjordes att lärares och elevassistenters uppdrag ser lika ut i mångt och mycket. Detta skapade en trygghet i samtalen och att all personal är viktig för elevens kunskapsutveckling och att all personal arbetar mot samma mål. Lärarna beskriver hur viktiga samtalen är för att både lärare och elevassistenter ska lyssna på varandra och få insikt i varandras olika perspektiv på elevens lärande.

Att man har ett jämbördigt samtal, alla lyssnar på varandra och man bli hörd, det är nästan det viktigaste. Att alla kan tänka oavsett yrkesgrupp, alla är lika viktiga, utan den ena så faller det. (lärarassistent z)

Vi ser ju eleven i olika sammanhang, så att det vi (lärare) inte hinner se på lektionen kanske de (elevassistenter) hinner se någonstans på den friare tiden. (lärare w)

En lärarassistent beskriver att arbetet med förmågorna har förändrat hennes sätt att tänka kring elevers kunskapsutveckling.

Jag tycker nog att när jag jobbat med förmågorna har på något sätt påverkat mig och mitt sätt att sortera kunskap eller information. Till exempel mål för eleverna eller lyfta fram vissa saker. Det tror jag det har gjort för många på något sätt... Jag tycker det börjar genomsyra hur jag skriver omdömen. Det är också fint att ta den ta det perspektivet i stället för att bara skriva efter vår omdömesmall. (lärarassistent z)

Även elevassistenterna beskriver hur deras sätt att tänka kring elevers kunskapsutveckling har förändrats och hur det påverkar och utökar val av arbetssätt.

Jag tänker också att det känns som att man själv har blivit mer öppen för att prova och kommunicera med andra elever, för att vi har diskuterat hur de kommunicerar och vad de behöver för hjälpmedel. Så man kanske provar att prata och kommunicera mer med en elev som annan personal kanske har varit bättre på att kommunicera med från början. Men det känns också som att eleverna har blivit öppnare för en själv... Tack vare att vi har pratat om det, man får diskutera vilka typ av hjälpmedel de behöver och så där det känns som att det har påverkat bra. (elevassistent y)

Lärargruppen lägger också märke till hur förståelsen för elevers lärande har ökat hos elevassistentgruppen. Flera i lärargruppen lyfter att de ofta ”backar tillbaka till grunden”, varför vi ska göra vissa aktiviteter.

Det där med förståelsen kan jag uppleva ibland: varför kan jag inte bara ta eleven dit jag ska? Alltså börja förstå att eleven har också rätten att kommunicera... där blir det att det har varit lätt att ta dem i handen och leda dem, i stället för att faktiskt få dem att själv kommunicera dit de vill gå. Det tycker jag faktiskt har utvecklats och även utvecklat eleverna... Och när det blir implementerat hos alla som jobbar runt eleven så kommer det bli en annan förståelse för elevens utveckling, stor som liten. (lärare w)

Elevassistentgruppen beskriver också att medvetenheten kring elevers lärande har ökat, inte bara under lektioner, utan även under luncher, raster och kort-tidstillsynen. Elevers lärande följs nu under hela dagen av elevassistentgruppen.

Det känns som att vi i personalen har blivit mer medvetna om att kunna ställa frågor till eleverna vid lunch till exempel. Att hitta samtalsämnen, prata om och ställa frågor som kanske har uppmanat till att prata och utveckla språk eller sin kommunikation. Och sen på raster och KTT också... (elevassistent y)

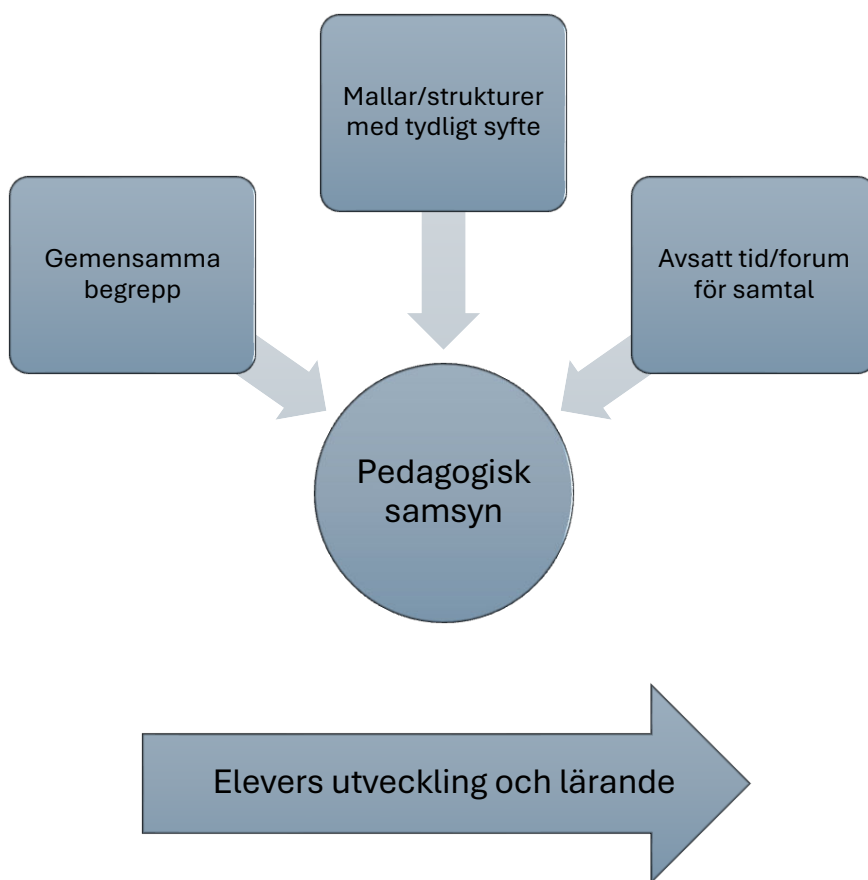
Just det här med språkutvecklingen, på rasterna satt vi ner med eleverna och pratade med dem och så börjar de säga flera ord, de som inte kan från början eller inte vågar säga något. (elevassistent x)

En lärare beskriver att det varit "svårt att skilja Ifous-tiden från annan tid" och konstaterar att dessa samtal

nu är en del av det dagliga arbetet. Både lärare och elevassistenter beskriver att samtal kring aktiviteterna vi arbetat med har "spillt över" på annat i verksamheten. Samtalen förs på andra möten än klassmöten, till exempel handledning, morgonmöten och arbetslagsmöten och även andra samtal i olika sammanhang.

Jag tänker när vi hade ett möte då vi var tvungna och prata om elevernas individuella förmågor runt kommunikation, hur vi skulle jobba med det, det var väldigt givande när vi tog upp det på klassmötet... samt att vi hade handledning kring det. (elevassistent z)

Vi försöker ju prata när vi får möjlighet... och då gäller det ju att försöka prata förbifarten. (elevassistent z)

LÄRARE, LÄRARASSISTENTER OCH elevassistenter är av uppfattningen att pedagogisk samsyn är viktig och betydelsefull för elevers utveckling och lärande. Elever har givits fler möjligheter, alternativ och förutsättningar att uttrycka sig. De kommunicerar med fler personal och andra elever än tidigare. De elever som inte kommunicerat så mycket tidigare kommunicerar mycket mer, elever utan talat språk har nu börjat tala.

Att ha gemensamma begrepp som utgångspunkt för pedagogiska samtal lyfter alla yrkeskategorier, men främst elevassistenter, som värdefullt för att kunna följa elevers lärande. Syftet med undervisningen blir tydligt för elever och personal och genomsyrar verksamheten, vilket underlättar för elevassistenter att följa elevers lärande, inte bara under lektioner, utan under hela elevens vistelse i verksamheten.

Lärare lyfter tillgång till mallar och strukturer med tydligt syfte som värdefullt för pedagogisk samsyn och något att samlas kring och påbörja samtal om. Uppföljande samtal beskrivs som värdefullt för att fortsatt följa elevers lärande.

Avsatt tid/forum för samtal lyfts som nödvändigt, annars blir det lätt att gemensamma samtal kring

elevers kunskapsutveckling inte hinns med. Tid till samtal är också viktigt för att för att elevassistenter ska kunna få en förståelse för sitt uppdrag och för att de olika professionerna ska få möjlighet att dela erfarenheter med varandra om elevers lärande och utveckling. Samtalen är även nödvändiga för att öka och fördjupa förståelsen för lärandet över tid. Det noteras att när detta inte finns på plats påverkas elevers lärande negativt.

I modellen nedan sammanfattas vad de olika yrkeskategorierna anser som värdefullt för att pedagogisk samsyn ska utvecklas:

Både lärargruppen och elevassistentgruppen beskriver att när gemensamma begrepp och tydliga samtalsmallar införts, ”spiller de pedagogiska samtalen över” på annan verksamhet än enbart lektionstid och samtalen blir en del av det dagliga arbetet och förs i olika sammanhang. Elevassistentgruppen beskriver att medvetenheten kring elevers lärande ökat hos dem, inte bara under lektioner, utan även på luncher, raster och korttidstillsyn. Elevers lärande följs nu under hela dagen av elevassistentgruppen.

DISKUSSION

RESONEMANG OM DEN PEDAGOGISKA SAMSYNENS BETYDELSE FÖR ELEVERS LÄRANDE

DET FINNS STUDIER som visar att samarbete mellan lärare och elevassistenter är viktigt för skapandet av utvecklande lärmiljöer för elever. I en amerikansk studie (Giangreco, Edelman & Broer, 2003) studerades hur samarbetet mellan lärare och elevassistenter vid olika skolor kan utvecklas med hjälp av ett handledningsmaterial, för att involvera båda yrkeskategorierna i planeringen av undervisningen. Utfallet av studien resulterade i flera positiva effekter, till exempel att handledningsmaterialet gjorde det möjligt att reflektera och ompröva planering och att skolor använde fler och mer varierande arbetsformer. Effekterna ledde till fler gemensamma diskussioner och samarbeten kring elevers kunskapsutveckling. Detta gjorde att elevers kunskapsutveckling förbättrades, fler elever kunde inkluderas i klassrumsmiljön och positiva förändringar i elevers beteenden och kamratrelationer noterades också (Giangreco, Edelman & Broer, 2003).

I fokusgruppsintervjuerna framgår att alla yrkeskategorier är av uppfattningen att aktiviteterna som skolan har genomfört har främjat elevers lärande gällande den förmåga skolan arbetat gemensamt med. Det beskrivs hur alla elevers lärande har gagnats av de gemensamma aktiviteterna. Det tydliga temat har underlättat för elever att förstå vilken förmåga de just nu övar på. Det beskrivs att en del elever blivit varse och kan benämna att de tränar olika beståndsdelar av begreppet kommunikation, till exempel läsa, skriva och lyssna. Genom att förtydliga arbetssätten beskrivs det att elever blivit mer motiverade och delaktiga i undervisningen och kan koncentrera sig längre stunder.

Jag tänker bara på en sådan sak som att kunna välja. Jag har ju övat ganska mycket med dem på det och när vi började fattade de ingenting. Nu är de snabba. (lärare x)

Lärare och elevassistenter beskriver att elever givits fler förutsättningar, möjligheter och alternativ att uttrycka sig mer. Det finns tydliga gemensamma ämnen att kommunicera kring och alternativ kommunikation finns tillhands. Då uppstår möjligheter för elever att välja, variera sig och prova sig fram. Under lektioner har elevers frustration minskat och tiden används till att fokusera på lektionsuppgifter, vara kreativa och sammantaget få en bättre skoldag. Elever har också blivit tryggare med fler personal och fler elever än tidigare.

Elevassistenterna beskriver att flera elever som inte kommunicerat så mycket tidigare nu kommunicerar mycket mer och att elever utan talat språk nu börjat tala. I och med detta ser också elevassistenter andra förmågor hos elever som de tidigare inte känt till.

GEMENSAMMA BEGREPP

När människor arbetar tillsammans för att hitta lösningar till olika arbetsuppgifter utvecklas ett gemensamt sätt att tala och tänka kring arbetet. Ett yrkesspråk skapas ur detta, speciell kunskap som skapas, utvecklas och delas i en gemenskap (Alexandersson, 2007 s. 32). Yrkesspråk gör det tydligt och begripligt att beskriva förutsättningar på en arbetsplats och diskutera hur arbetet ska struktureras på bästa sätt (Granström 2007, s 37). Det kan antas att yrken som förutsätter samarbete med kollegor behöver ett mer utvecklat yrkesspråk än yrken där människor arbetar mer ensamma (Colnerud och Granström 2002, s 34–44). I anpassad skola arbetar flera professioner bredvid varandra. Informanterna lyfter i intervjuerna att det är i samtalen kring elevers lärande som den gemensamma begreppsvärlden skapas. Denna utvecklas allt eftersom samtalen fortskrider.

Nu ska vi prova det här, vad är det vi ska titta efter? Vi vet ungefär vad vi vill fast vi vet inte hur utfallet ska bli. Men att alla är med på att hålla ett öga på eleven och uppmärksamma just det här eleven gjorde. För att vi ska komma dit behöver vi göra justeringar längs med vägen... Själva samtalet har ju blivit en samsyn tycker jag. (lärarassistent z)

Ett par av lärarna beskriver att samtalen har stärkt gruppen av lärare och elevassistenter, att den gemensamma begreppsvärlden byggs på och att gruppen ”gör” en gemensam begreppsvärld. Det framkommer att arbetet med införandet av begrepp har utvecklat de pedagogiska samtalen mellan lärare, lärarassistenter och elevassistenter. Genom intervjun återkommer alla elevassistenter till begreppet kommunikation. Arbetet med begreppet har möjliggjort att lärare och elevassistenter har kunnat samlas kring det och därigenom fördjupa förståelsen för elevers lärande.

Det där med förståelsen kan jag uppleva ibland: varför kan jag inte bara ta eleven dit jag ska? Alltså börja förstå att eleven har också rätten att kommunicera... där blir det att det har varit lätt att ta dem i handen och leda dem, i stället för att faktiskt få dem att själv kommunicera dit de vill gå. Det tycker jag faktiskt har utvecklats och även utvecklat eleverna... Och när det blir implementerat hos alla som jobbar

runt eleven så kommer det bli en annan förståelse för elevens utveckling, stor som liten. (lärare w)

När samtalen var styrda mot en förmåga förändrades elevassistenternas sätt att tänka och reflektera kring elevers kunskapsutveckling och hur det påverkar och utökar val av arbetssätt. Att arbeta med och fördjupa sig i begrepp kring elevers lärande har till synes varit mycket framgångsrikt för denna yrkeskategori.

Fler anpassade skolor i Sverige har beskrivit vikten av gemensamt språkbruk. Skolverkets lärmodul ”Utveckla arbetet i anpassade skolformer”, delen ”Relationer, samarbete och samverkan i undervisning för elever med IF” innehåller en film som beskriver en anpassad skolas samarbete och hur de genom ett lokalt dokument har de skapat ett gemensamt förhållningssätt kring elevers kunskapsutveckling, det gemensamma språkbruket utvecklar verksamheten (Skolverket, Lärportalen, 2024). I en rapport från en utbildning i Malmö Stad, utvecklade skolan samsyn mellan lärare och barnskötare genom en loggbok. Pedagogiken tar nu större plats, diskussioner kring lärandeprocesser förs på högre nivå och fritidshemmet ses nu som en miljö för utveckling och observationer (Björkman, dos Santos, Ellborn m.fl. s. 33–41, 2016).

FORMER FÖR GEMENSAMMA SAMTAL OCH FRAMÅTSYFTANDE DIALOGER MELLAN OLIKA PROFESSIONER

Att använda en mall/ett dokument ger en tydlig ram och tydligt fokus på pedagogik. Detta är något som även våra informanter har uppmärksammat. Det beskrivs att samtalsmallen varit en bra start att samla samtalen kring och att det varit framgångsrikt med den uppföljning som samtalsmallen givit. En lärare beskriver hur det varit ”svårt att skilja Ifous-tiden från annan tid” och konstaterar att dessa samtal nu är en del av det dagliga arbetet. Både lärare och elevassistenter beskriver att samtal kring aktiviteterna vi arbetat med förs i andra sammanhang än klassmöten. Samtal kring elevers lärande får ta mer plats.

Vi försöker ju prata när vi får möjlighet... och då gäller det ju att försöka prata förbifarten (elev-assistent z).

En tidigare studie har undersökt olika professioners handlingar; likheter och skillnader i yrkesroller och hur detta påverkade hur de fungerade som team. I studien framkom att lärare och assistenter inte arbetar med att komplettera varandra i arbetet, assistenter ”speglar” lärares handlingar och intog liknande roller (Mowrey & Farran, 2021). I denna utvecklingsartikel ser vi att informanterna beskriver detta som något eftersträvarsvårt. Till exempel lyfter en lärare att när arbetslaget arbetade med VENN-diagrammet blev det synligt att lärares och elevassistenters uppdrag är lika i mångt och mycket. Att gemensamt följa elevers lärande, att ”göra samma”, beskrivs som viktigt.

Vi ser ju eleven i olika sammanhang, så att det vi (lärare) inte hinner se på lektionen kanske de (elev-assistenter) hinner se någonstans på den friare tiden. (lärare w)

Hjälte och Ineland har analyserat tre olika professioner: lärare, assistenter och specialpedagoger och professionernas olika perspektiv på elever med intellektuell funktionsnedsättning. Författarna menar att om det mellan professionerna saknas en gemensam förståelse för vad som är framgångsrika lärmiljöer och kvalitet på undervisning, finns risk att elevers utveckling påverkas negativt (Hjälte och Ineland, 2020). Detta ser vi att lärargruppen beskriver i intervjun; i de situationer där samsyn mellan lärare och elevassister inte uppnås blir det till nackdel för elevers kunskapsutveckling.

... Men jag vet inte vilken assistent som är med, så ja det är faktiskt svårt med samsyn där... Så kommer det någon och så vet inte den att den här eleven klarar det här själv bara den får lite mer tid. Det är ju svårt att veta om man inte brukar vara med. (lärare x)

Hjältes och Inelands analys utgår från fler professioners olika perspektiv på elevers lärande. I fokusgrupperna är det främst det individuella och relationella perspektivet på elevers lärande som berörs. Informanterna beskriver att, för att få en helhetsbild av elevens kunskapsutveckling, är det viktigt att både lärares och elevassistenters perspektiv tas i beaktande.

I en studie fokuserad på undervisning för elever med intellektuell funktionsnedsättning, blev slutsatsen att lärare och elevassister såg olika på huvudsvaret över de uppgifter som ingick i studiens enkät-

undersökning och att det tyder på oklarheter i roller och ansvar (Boundy m.fl. 2023). I en svensk studie framhävs att samarbete mellan lärare och elevassister behövs, för att kunna följa elevers lärande. Det är lärare som har huvudansvar för undervisning, men det är viktigt att alla inkluderas i processen, för ett gott samarbetsklimat och för att elevers kunskapsutveckling ska kunna följas med kvalitet genom hela dagen. Villkoren för samarbete är dock ofta begränsade av att den tid som fanns till förfogande (Östlund, Barow, Dahlberg & Johansson, 2021). Detta ser vi i fokusgruppsintervjuerna, både lärar- och elevassistentgruppen ser en stor tillgång i den gemensamma framtidsytande dialogen och att det skapar delaktighet, en uppfattning av att man delar med sig av ansvar och arbetar mot gemensamma mål. Samtalsklimatet är mer öppet nu, vilket genererat kreativitet i personalgruppen, fler vågar uttrycka att lärare och elevassister borde prova nya metoder.

Det skapar också någon delaktighet, att alla blir så kreativa just när man har någonting som man jobbar mot tillsammans nu upplever jag.... När man får till det öppna klimatet att folk vågar säga att jag tycker så här, kan vi testa det här? Och så testar man. (lärare x)

Någon ur lärargruppen lyfter VENN-diagrammet, att det synliggjordes att lärares och elevassistenters uppdrag ser lika ut i mångt och mycket. Detta skapade en trygghet i samtalen, att all personal är viktig för elevens kunskapsutveckling och att all personal arbetar mot samma mål. Lärarna beskriver hur viktiga samtalen är för att både lärare och elevassister ska ha möjlighet att lyssna på varandra och få insikt i varandras olika perspektiv på elevens lärande.

Att man har ett jämbördigt samtal, alla lyssnar på varandra och man bli hörd, det är nästan det viktigaste. Att alla kan tänka oavsett yrkesgrupp, alla är lika viktiga, utan den ena så faller det. (lärar-assistent z)

PERSONLIGA REFLEKTIONER

I MIN FORTSATTA skolledargärning kommer jag att bära med mig de erfarenheter jag tillförskansat mig genom programmet Ifous KASK – kunskapsuppdraget i anpassad skola. Främst om betydelsen för elevers utveckling och lärande att olika personalkategorierna arbetar med varandra och inte bredvid varandra. Detta kan ske om:

- ★ Uppdrag och begrepp är tydligt implementerade hos verksamhetens personal
- ★ Det finns en tydlig förväntan att skolans fokus är pedagogik och lärande
- ★ Det finns resurser för gemensamma samtal och uppföljning mellan olika yrkeskategorier
- ★ Tid är organiserad för att olika yrkeskategorier ska få möjlighet till att dela sina erfarenheter och fördjupa samtalen kring elevers utveckling och lärande

En annan erfarenhet jag tar med mig är att ”lite är mycket bättre än inget”. Vi såg att en relativt liten och kort insats på sina håll gav tydliga resultat. Så bättre en liten insats än ingen insats alls, även om det blir mindre tid än tänkt till olika aktiviteter och processer.

Jag tar även med mig att vi lät processen med frågeställningen ta tid. Att lärarkollegiet var delaktiga i kartläggningen och att vi implementerade processen i elevassistentkollegiet tror jag var framgångsfaktorer för att alla skulle få möjlighet att göra det arbete som krävdes.

Jag gjorde en personlig reflektion kring en elev som tog stora kliv i sin kommunikation under programmets gång. Under vårterminen år 2024 var eleven tyst, böjde ner huvudet och pratade nästan aldrig med någon. Hen visade med kroppsspråket att det var svårt och jobbigt när någon visade intresse och ville inte delta i kommunikation med andra. Vid vårterminsstart år 2025 gick eleven rakryggad i korridorerna, hälsade på alla och tog initiativ till samtal med personal och andra elever. Jag berördes av elevens utvecklingsresa; att personal som gemensamt arbetade med eleven med hjälp av några få aktiviteter hjälpte eleven att förbättra möjligheterna till delaktighet i samhället, att få högre tilltro till sina egna förmågor och att skapa samhörighet med andra.

SLUTSATSER

PEDAGOGISK SAMSYN MELLAN skolans olika professioner och gemensamma mål för elevers lärande är viktiga beståndsdelar för att främja elevers utveckling och lärande. Att få till denna samsyn är ett komplext arbete och svårt att få till. Det kommer i många fall inte att utvecklas utan initiativ från skolledning och det behövs organisatoriska möjligheter och tydliga förväntningar på de olika yrkeskategoriernas gemensamma ansvar och uppdrag. Det är av vikt att skolans olika professioner arbetar med varandra och inte bredvid varandra för att elevers rätt och möjligheter till utveckling och lärande ska tillvaratas.

Alla som arbetar i skolan ska ge stöd och stimulans till alla elever så att de utvecklas så långt som möjligt, uppmärksamma och stödja elever som är i behov av extra anpassningar eller särskilt stöd, och samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande. (Skolverket, s. 6, 2022)

Denna utvecklingsartikel beskriver några resonemang kring pedagogisk samsyn mellan lärare, lärarassistenter och elevassistenter, med förhoppning om att andra skolor kan hämta inspiration från detta.

REFERENSLISTA

- ★ Alexandersson, M. (2007). Tankens krökning tillbaka mot sig själv. *Pedagogiska Magasinet*, (1), 28–33.
- ★ Björkman, dos Santos, Ellborn, Garmer, Hansson, Kellner, Lindahl, Nilsson, Patsias (2016). Samsyn vid formativ bedömning av elever inom grundsärskolan. Andersson L., Sundman Marknäs A., Östlund D. (red). *Hur ska vi göra då? Praktiska utveckling av en grundsärskolas arbete med bedömning för lärande*. Pedagogisk Inspiration i samarbete med Malmö Högskola.
- ★ Boundy L., Hargreaves S., Baxter R. , Holton S. , Borgoyne K. (2023). *Views of educators working with pupils with Down syndrome on their roles and responsibilities and factors related to successful inclusion*. Elsevier.
- ★ Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Liber.
- ★ Colnerud, G., & Granström, K. (2002). *Respekt för läraryrket*. (2:a rev upplagan). Stockholm: HLS förlag.
- ★ Denscombe, M. (2014). *The Good Research Guide: For Small-scale Research Projects*. 5. uppl., Maidenhead, Berkshire: McGraw-Hill Education
- ★ Giangreco, M.F, Edelman, S. W., Broer, S. M. (2003). Schoolwide planning to improve paraeducator supports. *Exceptional Children*, 70: 63–79.
- ★ Granström, K (2007). Språket är tankens redskap. *Pedagogiska Magasinet*, (1), 34–38
- ★ Hjelte J. & Ineland J. (2020). Quality in professional encounters with students who have intellectual disabilities – experiences from special needs upper secondary schools in Sweden. *European Journal of Special Needs Education*, 3:5, 648–662. <https://doi.org/10.1080/08856257.2020.1743411> (2024-07-10)
- ★ Mowrey S. & Farran D. (2021). Teaching Teams: The Roles of Lead Teachers, Teaching Assistants and Curriculum Demand in Pre-kindergarten Instruction. *Early Childhood Education Journal* (2022).
- ★ Nilsson Nordfors M. (2019). *Lära för livet. Motiverande undervisning i särskolan*. Gothia fortbildning.
- ★ Skolverket (2024). *Läroplan för anpassade gymnasieskolan*. https://www.skolverket.se/undervisning/anpassade-gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-anpassade-gymnasieskolan/laroplan-gysar13-for-anpassade-gymnasieskolan?url=907561864%2Fsyllabuscw%2Fjsp%2Fcurriculum.htm%3Ftos%3Dgyan%26cur%3DLGYAN2013&sv.url=12.6011fe501629fd150a27196#anchor_2 (2024-07-10)

- ★ Skolverket, Lärportalen (2024). Del 2. Relationer, samarbete och samverkan i undervisning för elever med IF. *Utveckla arbetet i anpassade skolformer*. <https://larportalen.skolverket.se/moduler/M132/2> (2024-07-22)
- ★ Tursunovic, Mirzet. 2002. "Fokusgruppsintervjuer I Teori Och Praktik". *Sociologisk Forskning* 39 (1):62–89. <https://doi.org/10.37062/sf.39.19429>.
- ★ Östlund, D., Barow, T., Dahlberg, K. & Johansson, A. (2021). In-between special needs teachers and students: Paraprofessionals`work in self-contained classrooms for students with intellectual disabilities in Sweden. *European Journal of Special Needs Education*, 36:2, 168–182, DOI: 10.1080/08856257.2021.1901370

APPENDIX

BILAGA 1: KARTLÄGGNING ARBETSLAGSMÖTE HT 2024

Från Skolverkets modul "Utveckla arbetet i anpassade skolformer", Del 2. "Relationer, samarbete och samverkan i undervisning för elever med IF".

UPPGIFT

Titta på sammanställningen. Fundera på frågorna själv i några minuter. Samtala sedan om dem med en liten grupp och sedan i hela arbetslaget. Arbetslagsledaren leder samtalen och för minnesanteckningar över det som sägs.

FRÅGOR

1. Ser vi likadant på det som kommit fram i VENN-diagrammet? Eller tycker vi olika? Vad tycker vi olika/lika kring?
2. Vad behöver vi göra för att öka samsynen mellan lärare och elevassistenter? Vad önskar elevassistenter av lärare? Vad önskar lärare av elevassistenter?
3. Hur går vi vidare med det som har kommit fram i dag? Vad är framtida önskat läge?

VENN-diagram gemensamt

Elevassistenter	Lärare/elevassistenter gemensamt	Lärare
Lektioner/undervisning Röda tråden Riktning och sammanhangsmarkering under skoldagen, visa schema, använda bildstöd, följa, trygga och stötta elever, rastaktiviteter. Anpassningar T ex dagsform och mående. Hantera elevers oro, stress och affektutbrott	Lektioner/undervisning Genomföra undervisning. Stötta elever under lektion. Individanpassa undervisningen. Träna förmågor och färdigheter "Pedagogisk lunch", träna självständighet och vardagsfärdigheter, uppmuntra och utmana elever, tålmod, ge eleven tid till kommunikation. God lärmiljö Skapa trygghet, tillit och arbetsro. Följa rutiner.	Lektioner/undervisning Ansvar för planering, genomförande och bedömning av undervisning. Ex undervisningsmaterial, bildstöd. Elevers utvecklingsmål. Tydligt leda arbetet under lektioner. Dokumentation Ex omdömen, annan pedagogisk dokumentation
Kommunikation Kommunicera elevens mående med annan personal, t ex lärare. Tydlig överlämning vid byte av elev.	Kommunikation Med vh/godman/boende, hab, möten etc. Med annan skolpersonal, t ex andra lärare, elevassistenter och elevhälsa. Kommunikation och socialt samspel vid vardagssituationer Ex turtagning, stöd vid samtal och relationer	Kommunikation Mentorskap Ex ansvar för utvecklingssamtal och annan kommunikation mellan skola och hem/andra insatser.
Omsorg Ex adl, hygien, vardagsfärdigheter, vila, hjälp till och från skolskjuts, förflyttningar	Omsorg Egenvård	

BILAGA 2: SAMTALSMALL – PEDAGOGISK SAMSYN

Elev	Klass
-------------	--------------

Datum:

Närvarande:

Vid minnesanteckningarna:

Vilken förmåga ska vi arbeta med att utveckla? Vilka är de första delmålen utifrån förmågan?
Varför behöver eleven utveckla förmågan? Varför har vi valt denna elev?
Hur ska vi utveckla förmågan? Vilka aktiviteter ska vi prova? Vilka didaktiska situationer ska vi prova?
Hur får vi syn på elevens utveckling? Hur mäter/märker vi elevens utveckling?
Vem ska göra vad?

Uppföljning

Datum:

Närvarande:

Vid minnesanteckningarna:

Didaktiska situationer/aktiviteter – vad gjorde vi?
Vad såg vi hos eleven?
Vad ska vi tänka på till nästa gång? Vilka förändringar av didaktiska situationer kan behövas? Ska något läggas till/tas bort? Behövs andra arbetsformer?
Vem ska göra vad?

BILAGA 3: INTERVJUER I FOKUSGRUPPER

INTERVJUFRÅGOR

1. Hur skapas pedagogisk samsyn? Vad bidrar till pedagogisk samsyn? Vilka faktorer/omständigheter/förhållningssätt hjälper till?
2. Utifrån vårt arbete med pedagogisk samsyn de senaste åren – har arbetet stimulerat ett gemensamt språk, samsyn och framtidsytande dialoger? Kan ni ge exempel på hur?
3. Upplever ni att ni fått utrymme till att utveckla pedagogisk samsyn mellan lärare och elevassistenter under de senaste åren? Kan ni ge exempel hur ni har fått utrymme till det?
4. Beskriv hur ni har arbetat med pedagogisk samsyn i klassen och arbetslaget? Ge exempel.
5. På vilket sätt har arbetet vi gjort lett till en ökad samsyn i klassen och arbetslaget? Beskriv.
6. Hur har arbetet vi gjort bidragit till elevers kunskapsutveckling? Ge gärna exempel?

- ★ Har arbetet varit ett stöd i elevernas utveckling och lärande? På vilket sätt?
- ★ Vad har varit positivt/viktigt?
- ★ Vad har varit svårt?
- ★ Har någonting förvånat dig?

STÖDFRÅGOR

- ★ Hur arbetar ni gemensamt i klassen och arbetslaget med förmågorna?
- ★ Har ni blivit hjälpta i kommunikationen i klassen/arbetslaget av arbetet med VENN-diagrammet?
- ★ Hur har ni arbetat med samtalsmallen i klasslaget?
- ★ Hur har ni arbetat med elevernas utvecklingsmål i klasslaget/arbetslaget?
- ★ Har arbetet varit ett stöd i den pedagogiska samsynen mellan lärare och elevassistenter? På vilket sätt?

SKOLPORTEN